

OSMANLI MAÂRİF NÂZIRLARININ KARIYERLERİ*

Yusuf Sabri ŞİMŞEK**

Öz

Osmanlı eğitimi, Osmanlı modernleşmesine katalizör hizmeti sağlamıştır. Bunun yanında Osmanlı modernleşmesi olarak adlandırılan olgu sadece Osmanlı Türkiye'siyle sınırlı değildir. Orta Doğu ve Balkanlar'ı da içine alan büyük bir coğrafyayı kapsamaktadır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki modernleşmesini tasarlayan kurumlar ve bunların idarecileri üzerine yapılan araştırmalar oldukça önemlidir. Bu kurumlardan birisi de Maârif-i Umûmiye Nezâretidir. Eğitimin modernleşme aşamalarında Maârif-i Umûmiye Nezâreti kurulmuştur. Maârif Nezâreti, eğitimin merkezileşmesine yönelik hizmetleri yanında, eğitim teşkilatının ve hizmetlerinin Osmanlı Devleti vilayetlerinde gelişmesini organize etmiştir. Maârif Nezâretinin bu hizmetleri üretebilmesinde ve teşkilatlanmasında nezaretin en üst yöneticisi konumunda olan maârif nâzırlarının etkisi büyüktür. Nezâretin gelişimi ve değişimi nazırların farklılaşmasıyla değişik seyir izlemiştir. Bundan dolayıdır ki Maârif Nezâreti çalışmalarında maârif nâzırlarının mesleki kariyerleri incelenmektedir. Bu çalışma 1857-1921 yılları arasında Maârif Nezâretini yöneten maârif nâzırlarını meslekleri açısından incelemektedir. Ayrıca eğitim politikalarının üretiminde, bürokratik etkilerde, patronaj ilişkilerin değişiminde mesleklerin önemini anlamaya çalışmaktadır. Bununla beraber, kariyer basamaklarında Maârif Nezâretine bağlı kurumlarda görev almış nazırlar da bu makalenin araştırma alanına girmektedir. Ayrıca nazırların mesleklerini inceleyerek, hangi insanların nezâret yöneticisi olduğunu, dönemin modern eğitimini yöneten insanların profillerini anlamaya çalışmaktadır. Bu yönüyle araştırmanın, Osmanlı eğitim tarihi çalışmalarının, maârif nâzırlarını konu edinen araştırmaların ve Maârif Nezâreti incelemelerinin üzerinde etkili olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Maarif, Nazırların Kariyerleri, Maarif Tarihi, Maarif Nezâreti, Maarif Nazırları.

CAREERS OF OTTOMAN MINISTERS OF EDUCATION

Abstract

Ottoman education played a crucial role in catalyzing the empire's modernization, a process that extended beyond Ottoman Turkey to encompass the broader Middle East and the Balkans. Understanding the institutions and leaders

* Bu makale Yusuf Sabri Şimşek'in "Osmanlı Maârifini Yönetenler: Nâzırlar ve Maârif İdaresi 1857-1921" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr, yusufsabrisimsek87@gmail.com, ORCID: 0009-0009-5904-5602.

responsible for this transformation, particularly in the 19th century, is of great importance. The Ministry of Public Education (Maârif-i Umûmiye Nezareti) was established during key stages of educational modernization, aiming not only to centralize education but also to organize the development of educational institutions across the Ottoman provinces. The ministers of education (maârif nâzırları), who held the highest administrative positions in the ministry, were instrumental in shaping these developments. Their influence was pivotal in the organization and effectiveness of the ministry. As the ministry evolved, changes in its leadership led to varying trajectories in its policies and operations. This study focuses on the professional careers of the ministers who led the Ministry of Public Education from 1857 to 1921, aiming to understand the significance of their professions in the production of educational policies, bureaucratic influences, and shifts in patronage relationships. Additionally, the study examines the profiles of individuals who managed the ministry, particularly those who served in affiliated institutions, to gain insight into the types of people who were responsible for directing modern education during this period. The research is expected to contribute significantly to the field of Ottoman educational history, particularly in studies focused on the ministry and its leadership

Keywords: Education, Careers of Ministers, History of Education, Ministry of Education, Ministers of Education.

Giriş

Sadece modern Türkiye'ye bıraktığı miras açısından değil, Rumeli, Balkanlar ve Orta Doğu'nun modern eğitiminin şekillenmesinde de Osmanlı Devleti'nin eğitim yönetimi etkili olmuştur. Osmanlı modern eğitimi, bahsi geçen bölgelerdeki insanların zihinlerinin tarihi kavrayış, edebiyata ve Türkçe'ye aşinalık ve coğrafyayı algılayışlarını şekillendirmiştir. Osmanlı modern eğitimi ise Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından idare edilmiştir. Osmanlı eğitim tarihi çalışmalarında mektepler, vilayet müdürlükleri, düzenlemeler vs. üzerine birçok çalışma olmasına rağmen, modern Osmanlı eğitimini idare eden kurum olan Maarif-i Umumiye Nezaretinin tepe nokta yöneticileri olan nazırlarla ilgili çalışmalar oldukça azdır. 1857-1921 yılları arasında 39 nazır 64 defa görev yapmıştır. Maarif Nezaretinde buldukları süre boyunca yeni mekteplerin açılması, kız çocuklarının eğitiminin güçlendirilmesi, eğitim politikalarının belirlenmesi, nizamname-talimatname-kararnamelerin hazırlanması, Avrupa'dan eğitim araç-gereçlerinin getirilmesi, müfredatların geliştirilmesi ve daha birçok alanda icraatta bulunmuşlardır.

Kurumun başındaki nazırların icraatlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri de onların kariyerleridir. Nazırların kariyerleri, mesleki tecrübe, grup ilişkileri, sosyal ağlar ve patronaj ilişkilerde nazırlara önemli avantajlar ve dezavantajlar sağlamıştır. Tanzimat dönemi nazırları bürokrasideki geçmişleri, Avrupa Devletleri ve Mısır eyaletindeki nüfuzlarıyla öne çıkarken, II. Abdülhamid dönemi nazırları ise İngiliz sömürgeciliği karşılığı, devletin doğusunda kalan komşu devletlerdeki

görevleri, finans yönetimi tecrübeleri ve sultana nihayetsiz bağlılıklarıyla öne çıkmışlardır. II. Meşrutiyet döneminde ise modern dönemin ideolojileri, cemiyetler ve maarif geçmişleri nazırların tayinlerinde etkili olmuştur. Nezaretin varlığını sürdürdüğü üç dönemde görev yapan nazırların kariyerlerinin ortak noktası, hemen tüm nazırların dönemlerinin entelektüelleri ve en yüksek eğitimlileri arasından seçilmesidir. Kariyerlerinin ilk döneminde bürokraside eğitimlerinin devam ettiği düşünüldüğünde, kariyerlerinin nazırlar üzerindeki etkisi daha da bir anlam kazanır. Araştırmamızı belli sorular çerçevesinde inceledik. Maarif nazırlarının meslekleri, nazırların maarif teşkilatını idare biçimlerini, eğitime bakış açılarını ve eğitim politikalarını doğrudan etkilemiş midir? Maarif nazırları daha çok hangi meslek grubundan gelmekteydi? Nazırların belli meslek gruplarından gelme sebepleri nelerdir? Öğretmenlik veya eğitim idaresi mesleğinden gelen nazırların eğitim idaresine ne gibi etkileri olmuştur? Araştırmamızı bu sorular çerçevesinde şekillendirdik ve bu sorulara cevaplar aradık.

Osmanlı eğitiminin modernleştiği bir dönemde eğitim idaresini merkezileştirmeye, kalitesini artırmaya, dünyadaki örnekleriyle kıyaslayarak icraat yapmaya çalışan maarif nazırları araştırmamızın kapsamını oluşturmaktadır. Maârif-i Umumîye Nezaretinin 1857'deki kuruluşundan 1922'ye kadar geçen sürede 39 farklı kişi 64 kere nazır olmuştur. Maarif nazırlarının kariyerleri, meslekleri ve çalışma alanları çalışmamızın materyal sınırlarını oluşturmaktadır. Zaman sınırlarını ise nazırların görev yaptıkları 1857-1921 yılları arası olarak belirledik.¹ Çalışmamızın ana kaynaklarını Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bulunan Sicil-i Ahval kayıtları oluşturmaktadır. Bu kayıtlar bize nazırların sosyal kökenleri, eğitim basamakları ve kariyerlerini inceleme imkânı sundu. Ayrıca salnameler, gazeteler ve telif eserlerden de yararlandık. Yöntem olarak ise prosopografik araştırma yöntemini kullandık. Bu yöntemi kullanmamızdaki önemli sebeplerden biri tarih çalışmalarındaki tekil bulgular veya küçük bir örnek grubundan yola çıkılarak genellemeler yapma sorunlarının önüne geçebilmektir (Verboren vd., 2007, s. 37). Bu sorunları giderebilmek adına çalışmamızda daha büyük ölçekte bir veri grubu kullanarak korelasyonlar oluşturduk. Bireysel bulgulardan ziyade bütüne ait tarihsel bulguları verilere dönüştürerek sentezledik. Nazırların mesleki bilgilerini grafik ve tablolarla analiz etmeye çalıştık.

1. MESLEKİ KÖKENLERİ

Maarif nazırları farklı sosyal kökenlerden geldikleri gibi farklı meslek gruplarına sahiptiler. 39 nazırdan 37'sinin mesleklerini tespit edebildik.

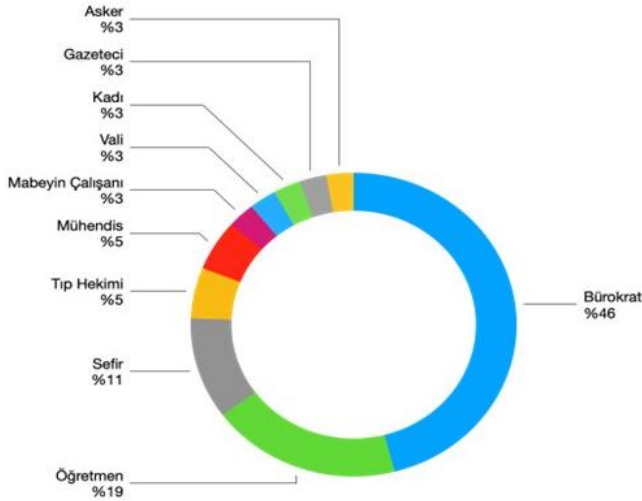
¹ Osmanlı Devleti'nin son maârif nâzırı 1921'de tayin edilmiştir. Aynı yıl, İstanbul'da bulunan Meclis-i Mebusan ve Ankara'da Kuva-yı Milliye mücadelesini yürüten Büyük Millet Meclisi arasında yaşanan ayrılık sonucunda, Osmanlı Maarif-i Umumiye Nezaretine ek olarak Ankara'da Maarif Vekaleti kurulmuştur.

Nazırlar dönemin Osmanlı mali, hukuki ve bürokratik düzenlemelerindeki modernleşmenin yol açtığı değişimlere bağlı olarak iş yaşantılarına farklı mesleklerde başlamışlardı. Bu meslekler arasında büro/kalem çalışanı olmak oldukça yaygındı. Maarif nazırlarının mesleki durumlarına bakıldığında bürokrasiden nazırlığa yükselmenin en revaçta olan yöntem olduğunu söyleyebiliriz. Nazırların kariyerlerini incelerken en uzun süre görev aldıkları meslekleri esas aldık.

Nazırların görev aldıkları kalemler içerisinde hariciye bürokrati olmak diğer kalemlere göre daha revaçtaydı. Bunun yanında diğer kalemlerde yetişen/çalışan nazırlar da vardı. Dönem açısından bakıldığında bürolar hem mesleki eğitim hem de doğrudan iş yaşamına başlama açısından önemliydi. Daha çok yeni kurulmakta olan ya da kurulmuş nazırlıkların alt birimleri olarak çalışan bu bürolar, Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar önemini korumuşlardı. Öğretmenlik mesleği de nazırlar açısından öne çıkan mesleklerdendi. Eğitimin yönetimi söz konusu olduğunda eğitim tecrübesi de öne çıkmaktaydı. Bu tecrübe eğitimi idare eden kurumlarda olabildiği gibi doğrudan eğitimi topluma ulaştıran kurumlar olan okullar vasıtasıyla olabiliyordu. Ancak nazırların meslekleri bu alanlarla da sınırlı değildi. Birçok farklı meslekten insan maarif nazırı olarak görev almıştı.

Nazırların meslekleri yüzde olarak incelendiğinde %46'sı bürokrat, %19'u öğretmen, %11'i sefir, %5'i tıp hekimi, %5'i mühendis, %3'ü mabeyin çalışanı, %3'ü vali, %3'ü kadı, %3'ü gazeteci, %3'ü de askerdi.

Grafik 1. Maarif Nazırlarının Meslek Yüzdelerini Gösterir Grafik

1.1. Büro/Kalem Kökenli Nazırlar

Nazırlardan on yedisi bürokrasi yoluyla iş hayatına girmiş ve uzun yıllar devam etmişti. Tercüme Odası'nda kariyer yapmış olan dört nazır Safvet Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Münif Paşa, Arifi Paşa'dır (BOA, DH. SAİDd..., 2/416;3/246; 22/37; Mardin, 1996, s. 234; "Ahmet Vefik Paşa", 1307; Mehmet Süreyya Bey 1996: 308-309; İnal, 1940 s. 651). Maliye kalemlerinde görev yapan nazırlar Nuri Paşa, Zühtü Paşa, Haşim Paşa ve Raşit Bey'dir (Bursalı Mehmet Tahir 1972:146; BOA, DH.SAİDd..., 18/1; DH. SAİDd..., 89/11). Yusuf Ziya Paşa (1.) ise muhasebe kaleminde kariyer yapmıştı (BOA, DH. SAİDd..., 2/264). Nazırlardan ikisi maarif bürokratıydı. Ahmet Kemal Paşa Maarif-i Umumiye Nezaretinin kuruluşundan önce hem müdürlüklerde hem de Meclis-i Maarif üyeliğinde bulunmuştu (İnal, 1969, s. 1150). Emrullah Efendi ilk önce taşra maarif idarelerinde sonrasında ise İstanbul maarif idare meclisi üyeliğinde bulunmuştu (Kansu, 2019, ss. 38-55).

Bürokrasi kökenli diğer nazırlardan Abdurrahman Sami Paşa ve oğlu Abdüllatif Suphi Paşa ilk önce modernleşme aşamasında olan Mısır bürokrasisinde, 1846 sonrasında ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın ölümünü takiben Osmanlı bürokratik kurumlarında çalışmıştı (Mardin, 1996, s. 216; İnal, 1969, ss. 1619-1630). Mustafa Fazıl Paşa Sadaret Mektûbi kaleminde mesleğe girmişti. Mustafa Arif Bey bürokrasi kariyerinin önemli kısmını pasaport kaleminde geçirmişti (BOA, DH. SAİDd..., 102/3). Divan-ı Hümayun kaleminde çalışan Ali Fuat Bey bu kalemde yükselen tek nazırdı (BOA, DH. SAİDd..., 3/90). Rezaizade Mahmut Ekrem Bey ise hariciye kalemlerinde uzun süre çalışmıştı (BOA, DH. SAİDd..., 3/190).

Kalem eğitimi Tanzimat dönemini sonrasında da maarif nazırlığı açısından önemini korumaya devam etmişti. Osmanlı Devleti'nin son yıllarına, Maarif Nezareti'nin sonuna kadar önemini korumuştur. Bir başka önemli nokta ise en uzun süre nazırlık yapmış olan Zühtü, Münif ve Haşim Paşaların kalemlerde yetişmiş olmasıdır. En uzun süre nazırlık yapan Zühtü, Münif, Haşim, Safvet, Kemal, Sami Paşalar ile Şükrü Bey'den sadece Şükrü Bey'in kalem tecrübesi olmadığını tespit ettik (BOA, DH. SAİDd..., 2/416; DH.SAİDd..., 3/246; DH.SAİDd..., 18/1; DH. SAİDd..., 179/433; Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umûmiyye, 1898, s. 4; Kocamemi, 2009,ss. 14-16).

Kalemler arasındaki hiyerarşide ise hariciye kalemleri ilk sırada gelir. Maliye ve hazine büroları da toplam beş tanedir. Bunu dört nazır ile Babıali Tercüme odalılar izler. Sadarete bağlı odalardan yetişenlerin sayısı ise üçtür.

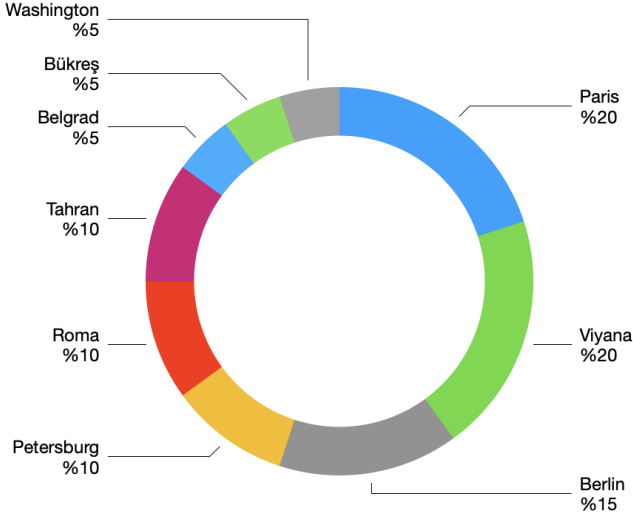
1.2. Hariciye Kalemleri Kökenli ve Sefirlik Yapan Nazırlar

Safvet Paşa'nın 1868 yılında nazır olmasından sonra Tercüme Odası kökenli nazırların ön plana çıktıklarının görüyoruz (BOA, DH. SAİDd..., 2/416). Vefik, Münif, Arifi ve Safvet Paşalar Tercüme Odası'nda yetiştiler (Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umûmiyye, 1317:44-47; BOA, DH. SAİDd..., 3/246; DH. SAİDd..., 2/416; DH. SAİDd..., 22/37). Bu dört nazır aynı

zamanda sefirlikte yaptılar. Tercüme Odası dil becerileri ve diplomatik tercüme faaliyetleri üzerine uzmanlaşmış olsa da bir yönüyle de diplomat yetiştiren bir kurumdu. Dönemin şartları diplomatik yetkinlikleri önemli hale getiriyordu (Anderson, 1993, s. 107). Diplomasinin gelişimi ve diplomatlara olan ihtiyacın kısa bir süre içinde hızlı artması sefirlere olan ihtiyacı ciddi ölçüde artırmıştı. Bu sebeple nazırlardan bir kısmı ya yoğun bir sefaret kariyerine sahiplerdi ya da kariyerlerinin bir döneminde sefirlik yapmışlardı. Bu durum sefir nazırları ortaya çıkarmıştı. Vefik, Safvet ve Arifi Paşaların üçü de Paris sefirliği yapması tesadüf değildi. Münif Paşa ise uzun süre ve toplamda üç kez olarak İran sefirliğinde bulundu (Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umûmiyye, 1898, ss.44-47; BOA, DH. SAİDd..., 3/246; DH. SAİDd..., 2/416; DH.SAİDd..., 22/37).

Tercüme Odası'ndan yetişen nazırların öne çıkmasında başka etkenlerde vardı. Bunların başında Âli ve Fuat Paşaların Tercüme Odasından yetişmiş olmaları gerçeği geliyordu. Tercüme Odasından yetişmiş maarif nazırlarıyla yakınlık dereceleri yüksek olan Âli ve Fuat Paşalar döneminde Tercüme Odası kökenliler maarif nazırlığı görevine gelmişti. Sefirlik yapan nazırlar yalnız tercüme odasında yetişen nazırlar da değildi. Maarif Nezareti'nin Tanzimat dönemine rastlayan safhasında Safvet Paşa, Ethem Paşa, Derviş Paşa, Vefik, Arifi Paşa, Münif Paşa ve Kemal Paşa sefirlik yapmışlardı (BOA, DH.SAİDd..., 2/218; DH. SAİDd..., 2/416; Bursalı Mehmet Tahir, 1972, s. 258; Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umûmiyye, 1898, s. 26). Maarif Nezareti'nin Tanzimat döneminde görev yapan nazırlarına sefir nazırlar ismini vermemizin sebebi işte tam olarak budur. Paris ve Viyana şehirleri nazırların en çok vazife gördükleri şehirler olurken, Bükreş ile Belgrad ve Washington'a sadece birer nazır gitmişti. Tahran Osmanlı coğrafyasının doğusunda sefirlik yapılan tek şehirdi. Stockholm ise Baltık ülkelerinde görev yapılan tek merkezdi (Kuneralp, 1999, s. 46).

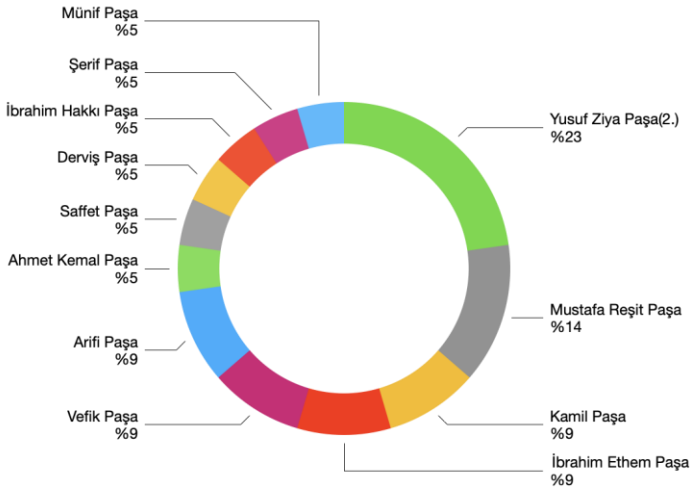
Sefirlik yapılan şehirlerin toplam oran içindeki yüzdeleri ise Paris ve Viyana %20, Berlin %15, Petersburg %10, Roma %10, Tahran %10, Belgrad %5, Bükreş %5 ve Washington %5'tir.

Grafik 2. Nazırların Sefirlik Yaptıkları Şehirlerin Yüzde Dağılımı

Nazırların sıklıkla sefarete gönderildiğini söyleyemeyiz. Yusuf Ziya Paşa (2.) gibi diplomat kökenli bir nazır dışında diğer nazırların sefaretteki görev süreleri yıl olarak olmasa da sayı olarak azdır (Kuneralp 1999:46). Yusuf Ziya Paşa(2.) beş farklı diplomatik merkezde elçilik görevi olarak bu alanda birincidir. Onu üç kez sefirlik yapan Mustafa Reşit Paşa izlemektedir. Nazırların dört tanesi iki defa, altı tanesi ise bir defa nazırlık yapmıştır. Ancak bazı nazırlar buldukları sefirlik görevinde oldukça uzun süre bulunmuşlardır. Bunların başında gelen Şerif Paşa, II. Meşrutiyet'in ilanına kadar on yıl Stockholm sefirliğinde kalmıştı. Vefik Paşa ise Tahran sefirliği döneminde 8 yıl görevde kalmıştı. Münif Paşa iki kez gittiği Tahran'da toplam yedi yıl vazife almıştı.

Bu diplomatik merkezleri yüzde yüz olarak kabul edersek bunun %23'ünü Yusuf Ziya Paşa (2.), %14'ünü Mustafa Reşit Paşa, %9'unu Kamil Paşa, %9'unu Ethem Paşa, %9'unu Vefik Paşa, %9'unu Arifi Paşa, %5'ini Ahmet Kemal Paşa, %5'ini Safvet Paşa, %5'ini Derviş Paşa, %5'ini İbrahim Hakkı Paşa, %5'ini Şerif Paşa, %5'ini ise Münif Paşa işgal eder.

Grafik 3. Nazırların Şehir Adedine Göre Sefirlik Yapma Oranları

1.3. Diğer Mesleklerden Gelen Nazırlar

Yirmi nazır ise bürokrasi dışında farklı meslek gruplarından geliyorlardı. Bu meslekler arasında en sık rastlanılan öğretmenlik mesleğidir. Yedi nazır öğretmen kökenliydi. İbrahim Hakkı Paşa, Abdurrahman Şeref Bey, Nail Bey, Said Bey, Şükrü Bey, Ali Münif Bey ve Ali Kemal Bey öğretmenlik mesleğinden gelen nazırlardı (BOA,DH. SAİDd..., 60/345; DH. SAİDd..., 16/175; DH.SAİDd..., 183/100; DH. SAİDd..., 72/87; DH. SAİDd...,179/433; DH. SAİDd..., 72/431).

Nazırlar arasından dördü sefir kökenliydi. Yusuf Ziya Paşa (2.), Şerif Paşa, Fahrettin Reşat Bey ve Mustafa Reşit Paşa mesleği sefirlik olan nazırlardı (BOA, DH. SAİDd..., 10/163; DH. SAİDd..., 1/632; DH. SAİDd..., 42/175; DH. SAİDd..., 37/265). Nazırlardan Dr. Nazım ve Rıza Tevfik tıp hekimiydi (Eyicil, 2006, ss. 446-447; İnal, 1969, ss. 1486-1500). Ethem Paşa ve Derviş Paşa kariyerlerinin başında maden mühendisi olarak çalışmış nazırlardı (BOA, DH.SAİDd..., 2/218; DH. SAİDd..., 2/416; Bursalı Mehmet Tahir, 1972, s. 258).

Nazırlardan beş tanesi meslek verilerinde kendi mesleğinde tek örnek olarak bulunur. Nazırlardan Cevdet Paşa bir süre kadılık yapmıştı (BOA DH.SAİDd..., 1/126). Nevres Paşa Mabeyin kariyerine sahipti (İnal, 1969, ss. 1185-1188). İsmail Hakkı Bey gazeteci ve Hadi Paşa askerdi(Ergün, 2021, s. 252). Kâmil Paşa ise Vali kökenli bir nazırdı (BOA, DH.SAİDd..., 4/38).

2. MAARİF BAĞLANTILI NAZIRLAR

Maarif nazırlarından yirmi bir tanesi nazırlığından önce bir şekilde maarif idaresinde görev almıştı. Bu görev bazen taşrada maarif meclisi üyeliği olabiliyorken bazen de Encümen-i Daniş üyeliği olabiliyordu.

Encümen-i Daniş, Osmanlı Devleti'nde gelişen eğitime akademik anlamda bir alt yapı oluşturmak ve okullara ders kitabı hazırlanması amacıyla batılı örneklerine benzer şekilde 1851 yılında Darülmâarif binasında kurulmuştu. Bu kurumun ecnebi üyeleri dışında otuz altı adet Osmanlı tebaasından üyesi bulunmaktaydı. Bu üyelerden biri dönemin sultanı Abdülmecid, ikisi de Âli ve Fuat Paşa'lardı. Bunlar aslında onur üyelikleriydiler. Bu otuz altı üyenin yedi üyesi ileride Maarif Nazırlığı yapacak olan devlet adamlarıydı. Bir başka deyişle üç fahri üye sayılmaz ise otuz üç üyenin yedi tanesi Maarif Nazırı olmuştur.

Maarif nazırlarından yedisi Encümen-i Daniş'in kuruluşunda üye sıfatıyla bulunmuştu. Abdurrahman Sami Paşa Encümen-i Daniş ve Meclis-i Maarif-i Umumi üyesiydi (Kaya, 2022, s. 37). Abdüllatif Suphi Paşa babasına benzer şekilde Encümen-i Daniş Üyeliğinde bulundu. Ahmet Vefik Paşa Encümen-i Daniş Üyeliği yapmıştı. Sonrasında 1863 yılında Darülfünun mektebinin ilk kurulduğu zaman bilim felsefesi dersleri vermişti (Ergin, 1977, ss. 550-53). Ayrıca Vefik Paşa 1872 senesinde Maarif Nezareti Müsteşarlığı yapmıştı (BOA, İ..DH., 65/045192). Encümen-i Daniş üyesi olan Derviş Paşa Darülfünun ilk kurulduğu zaman kimya dersleri verdi (Ergin, 1977, s. 552). Bunun dışında Derviş Paşa 1875 yılında Maarif Nezareti Müsteşarlığı yapmıştı (BOA, İ..DH., 536/37275). Nuri Paşa 1868 yılında Maarif Meclisi azalığında bulunmuştu (BOA, İ..DH., 568/ 39591). Cevdet Paşa Tanzimat dönemi bürokrati olarak birçok kurumun hem kuruluşunda hem de içinde yer almıştı. Darülmualimin'de aktif görev alarak bir dönem müdürlüğünü yaptı. Okulun yenilikçi bir anlayışa sahip oluşunda büyük etkisi oldu (Akyıldız, 1993, s. 239).

Ahmet Kemal Paşa maarif teşkilatından yetişmiş ilk nazırdı. Mekatib-i Rüştîye Nezareti zamanından beri eğitim idaresi memuriyetlerinde bulunmuştu. Aynı zamanda Darülmâarif'in kurulmasında yoğun emek sarf etmişti (BOA, HR.MKT., 417/28). Okulun 1850'de açılışından sonra bir süre müdürlüğünü de yapmıştı. Sonrasında 1863 yılında Darülfünun mektebi girişimini ilk başlatan yine Ahmet Kemal Paşa Nazırlığı zamanında idi (Ergin, 1977, s. 552). Rezaizade Mahmut Ekrem Bey uzun süre Mülkiye Mektebi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştı (BOA, DH.SAİDd..., 3/190; İnal, 1969, ss. 276-280). Abdurrahman Şeref Efendi Mekteb-i Sultani'de müdürlük yapan nazırlardandı. Mekteb-i Sultani ve Darülmualimin'de öğretmenlik yapmıştı (BOA, DH. SAİDd..., 72/87; Y..A...HUS., 248/15). Yine meşrutiyet döneminde üç kez nazırlık yapan Said Bey Maarif idaresi merkezinde çalışmakla beraber okul yıllarından sonra öğretmen olarak da görev almıştı (DH. SAİDd..., 16/175; Salname-i Devlet-i Ali Osman, 1911, s. 324). Emrullah Efendi Maarif Meclisi üyeliği ve Konya Hukuk Mektebi üyeliğinde

bulunmuştu. Sonrasında Galatasaray Mekteb-i Sultani Müdürü ve Maarif Meclisi ilmiye daire başkanlığına geldi (İnal, 1969, 1765; Son Asır Türk Şairleri, 147, 1018, 1880, 2016). Ali Kemal Bey Mekteb-i Mülkiye'den mezun olduğunda Halep Vilayeti'ne giderek zaptiye bürosunda çalışmış ancak daha sonra Lisan-i Osmani öğretmeni olarak bu vilayette görev yapmıştı (BOA, DH. SAİDd..., 72/431). Şerif Paşa nazırlığından kısa süre önce Maarif Dairesi ikinci başkanlığı görevinde bulunmuştu (BOA, İ..DH., 1485/56). Rıza Tevfik Bey Darülfünun'da felsefe dersleri vermişti (İnal, 1969, s. 1490).

Otuz dokuz nazırdan sekiz tanesi okul müdürlüğü yapmıştı. Bu kategorideki nazırlar arasında Abdurrahman Şeref Efendi öne çıkar. Kesintisiz on beş yıl Mekteb-i Sultani Müdürlüğü yapmıştı (BOA, DH. SAİDd..., 72/87; Y..A...HUS., 248/15). Cevdet Paşa Darülmuallimin'in kuruluşunda müdürlük yapmıştı (BOA DH.SAİDd..., 1/126). Kemal Paşa Darülm Maarif müdürlüğüyle ilk müdürlük yapan nazırdı (İnal, 1969, s. 1150). Müdürlük görevinde bulunmuş olan son nazır Ali Kemal Bey olmuştu (BOA, DH. SAİDd..., 72/4319). Diğer beş nazırdan Nail Bey idadi mektepleri idaresi müdürlüğünde, Emrullah Efendi Mekteb-i Sultani müdürlüğünde (İnal, 1969 s. 1765), Said Bey Hamidiye Ticaret Mektebi müdürlüğünde (BOA, DH.SAİDd..., 16/175), Şükrü Bey Selanik Hukuk Mektebi müdürlüğünde (BOA, DH. SAİDd..., 179/433) bulunmuşlardır.

Vilayet Maarif Müdürlüğü yapan nazırların sayısı ise üçtür. Bunlardan Şükrü Bey Selanik vilayeti, Said Bey Edirne vilayeti ve Ali Kemal Bey ise Halep vilayeti maarif müdürlüğünde bulunmuşlardı (BOA, DH. SAİDd..., 179/433; DH. SAİDd..., 16/175; DH. SAİDd...: 72/431).

Öğretmenlik mesleğini icra etmiş nazır sayısı on dördttür. Kronolojiye bakıldığında nezaretin erken dönemlerinde öğretmenlik yapan nazırlara rastlıyoruz. Bu kategorinin ilk nazırı Ethem Paşa'dır. Hemen ardından gelen Derviş ve Vefik Paşalarla Ethem Paşa birlikte Darülfünun muallimliği yapmışlardı. İlk kez Kemal Paşa zamanında kurulan Darülfünun mektebinin dizayn edilmişinde bu üç nazır etkili olmuştu. Vefik Paşa'dan sonra Recaizade Mahmut Ekrem Bey'e kadar öğretmen kökenli nazıra rastlamıyoruz. Yani otuz yıl boyunca maarif nazırlığı görevine öğretmen kökenli nazır gelmemişti. Recaizade ile Ali Kemal arasındaki on bir yılda (1908-1919) öğretmen kökenli nazırların yoğunlaştığını görüyoruz. Bu dönemde maarif bürokratu ve okul müdürü sayılarının da benzer oranlarda artması nazır tercihinde maarif tecrübesi aranılmaya başlandığını gösteriyor. Maarif Nezaretinin son yılları aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin de son dönemini ifade etmektedir. Bundandır ki 1918 sonuna gelindiğinde İTC ileri gelenlerinin bir kısmı ülkeyi terk etmiş ve Osmanlı idaresi ve coğrafyası kaotik bir sürece girmişti. Bu durum Maarif Nazırlığını da etkilemişti. İTC hükümeti düşmesinden sonra Maarif Nazırlığı on kere el değiştirmiştir. Bunlardan yalnızca üç tanesi öğretmenlik yapmıştı. Bunlar Ali Kemal Bey, Rıza Tevfik Bey ve Abdurrahman Şeref Efendi'dir. Maarif nazırlığına atanma prosedürlerinin önceki dönemde olduğu gibi normal yükseliş trendine göre seyretmesi

durumunda maarif idaresi kökenli nazırlarla devam edilmesi kaçınılmazdı. Ancak dönemin karışıklığı bu trendi kesmiştir. Burada bağımsız bir değişken olarak İTC sonrası işgal döneminin şartlarının etkisini görmekteyiz.

Maarif Nezareti bürokrasisinin herhangi bir kademesinde bir şekilde yer almış sekiz nazıra rastlıyoruz. Bu sekiz nazırın dört tanesi ilk dönem nazırlık görevinde bulunanlardır. Kurucu nazır olan Sami Paşa ve hemen sonrasındaki Kemal Paşa'nın Maarif bürokrasisinden seçilmiş olması tesadüfi gözüküyor. Çünkü Arifi Paşa'nın nazırlığı zamanına kadar nazırlık yapan Fazıl Paşa dışında hepsinin bir şekilde maarif bürokrasi veya meclis tecrübesi olduğunu tespit ettik. Bürokratik tecrübesi olan son Nazır Şerif Paşa olurken ilk nazır ise Sami Paşa ve sonrasındaki Kemal Paşa'dır.

Maarif nazırlarının maarif kökenli olanlarından %30'u öğretmen, %17'si okul müdürü, %17'si maarif bürokratu, %15'i Encümen-i Daniş Üyesi, %15'i Meclis-i Maarif azası ve %6'sı vilayetlerde maarif müdürü olarak görev yapmıştı.

Grafik 4. Nâzırların Maârif Kurumlarına Dağılımları

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin modern eğitimini Maarif Nezareti'nin 1857 yılındaki kuruluşundan itibaren 1921 yılına kadar yöneten maarif nazırlarının meslek kökenleri ve kariyerleri araştırıldı. Bunu yaparken prosopografi yöntemi kullanılarak nazırların meslek haritaları çıkarıldı. Buna göre meslek olarak bürokrat olan nazırların tüm meslekler içerisinde %47'lik paya sahip olduğu anlaşıldı. Bürolarda yetişen nazırların büyük kısmının Tanzimat ve II. Abdülhamid dönemlerinde görev yaptıkları düşünüldüğünde, nezaretin kuruluş ve teşkilatlanma dönemlerinde genellikle bürolarda yetişen nazırların tercih edildiği tespit edildi. Öğretmenlik mesleğinden gelen nazırların ise II. Meşrutiyet döneminden itibaren yoğunlaşarak, eğitimin idaresinde eğitim tecrübesinin önem kazanmaya başladığı anlaşıldı. Mesleklerini tespit

edebildiğimiz 37 nazırdan 21'nin maarif idaresinde bir şekilde görev aldıkları tespit edildi. Nezaretin ilk dönemlerinden itibaren maarif meclisleri, vilayet maarif meclis ve idareleri ile Maarif-i Umumiye Nezareti teşkilatında tecrübe kazanmış olmanın, maarif nazırlığına atanmada bir tercih sebebi olduğu anlaşıldı.

II. Abdülhamid döneminin ilk yarısından itibaren (1891) II. Meşrutiyet'in ilanına kadar (1908) olan sürede, nazırların atanmasında maarif idaresi ve eğitim tecrübesi kriterlerinin giderek azaldığı tespit edildi. Bu dönemde maarif idaresinde bulunan nazırların sultanla olan patronaj ilişkileri, dış politikadaki konum alışları, maliye uzmanlıkları ve ahlak eğitimine verdikleri öneme göre tayin edildikleri anlaşıldı. Belirtilen dönemde nazırlardan sadece eğitim hizmetlerini yönetmeleri istenmiyordu. Bunun yanında eğitim finansmanı da büyük bir meblağa ulaştığından finans alanında tecrübesi olanlardan nazır seçiliyordu. Bunun sonucu olarak bu dönemde tayin edilen nazırların büro tecrübelerinin yanı sıra maliye alanında uzman isimlerden seçildikleri tespit edildi.

Bürokrasiden gelen nazırların eğitimin teşkilatlanması için kritik önemde olduğu tespit edildi. Özellikle nezaretin kuruluş döneminde nazırların büro tecrübeleri maarif teşkilatı, maarif meclisleri ve eğitim faaliyetleriyle birleştiğinde, Maarif Nezareti'nin verimliliğinin arttığı ve okullaşma sürecinin hızlandığı anlaşıldı. II. Abdülhamid döneminin ikinci yarısında nazırların kariyerlerinde maarif tecrübesi azalmış olsa da Maarif Nezareti teşkilatının bu tarihlerde olgunlaşmaya başlayan yapısıyla birleştiğinde bu dönemde Osmanlı eğitiminin ivme kazandığı ve kurumsallaştığı tespit edildi. I. Dünya Savaşı'nın bitiminde, Kasım 1918'de İstanbul'un fiilen işgaliyle beraber maarif nazırlığı tayinlerinde mesleki kriterlerin ortadan kalktığı anlaşıldı. Bu dönemde devletin karmaşık yapısı ve siyasetteki çalkantılı dönem Maarif Nezareti'nin de sorunlu bir döneme girmesine ve nazırların eğitimdeki icraatlar için makul süre almalarını engellemesine sebep olduğu tespit edildi.

Maarif nazırlarından 12'sinin diğer devletlerde sefirlik vazifesi yaptığını tespit ettik. Bu isimler arasında doğrudan mesleği sefirlik olan nazırlar olsa da asıl önemli olanın hariciye ve sefirlik sistemi içinde görev almak olduğunu anlaşıldı. Özellikle Âli ve Fuat Paşaların hariciye kökenli olmaları ve Tanzimat döneminde aldıkları kritik rollerin, sefirlik yapan nazırların Maarif Nezareti yönetimlerinde avantaj sağlamalarına katkıda bulunduğunu tespit ettik. Karşılıklı ihtiyaçlarla şekillenen bu ilişkiler sonucunda sefirlik tecrübesi olan maarif nazırının devletin farklı ihtiyaçlarına cevap vererek, Maarif Nezaretinde daha rahat ve etkili icraatlar yapabildikleri anlaşıldı.

Maarif nazırlarının mesleklerinin, kariyerlerinin şekillenmesinde önemli bir rolü olduğu açıktır. Bunun yanında kariyer yaptıkları meslekler nazırların entelektüel perspektiflerini, kişiliklerini bürokrasiye kabiliyetlerini ve eğitime bakış açılarını etkilemişti. Mesleklerin nazırlara olan etkileri sebebiyle, nazırlar değiştiğçe eğitim politikaları da bu durumdan etkilenmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Yusuf Sabri Şimşek: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Yusuf Sabri Şimşek: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Şimşek, Y. S. (2023). Osmanlı maârif nâzırlarının kariyerleri. *Akademik Hassasiyetler*, 11(25), 760-780. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1441433>

Kaynakça

“Ahmet Vefik Paşa”. (H-1307, 28 Mart). *Resimli Gazete*.

Akyıldız, A. (1993). *Tanzimat dönemi Osmanlı merkez teşkilatında reform*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

Anderson, M.S. (1993). *The Rise of modern diplomacy 1450 – 1919*. Michigan: Longman.

Aytekin, E. A. (2009). Agrarian relations, property and law: an analysis of the land code of 1858 in the Ottoman Empire. *Middle Eastern Studies* 45(6), 935-951.

Bursalı Mehmet Tahir. (1972). *Osmanlı müellifleri (Cilt I-III)*. İstanbul: Meral Matbaası.

Ergin, O. N. (1977). *Türk maârif tarihi (Cilt I-V)*. İstanbul: Eser Matbaası.

Ergün, M. (2021). *II. Meşrutiyet Devrinde eğitim hareketleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Eyicil, A. (2006). “Nâzım Bey”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* içinde (ss. 446-447). Ankara: TDV Yayınları.

Halperin, S. (1998). Shadowboxing: Weberian historical sociology vs state-centric international relations theory. *Review of International Political Economy*, 5(2), 327-339.

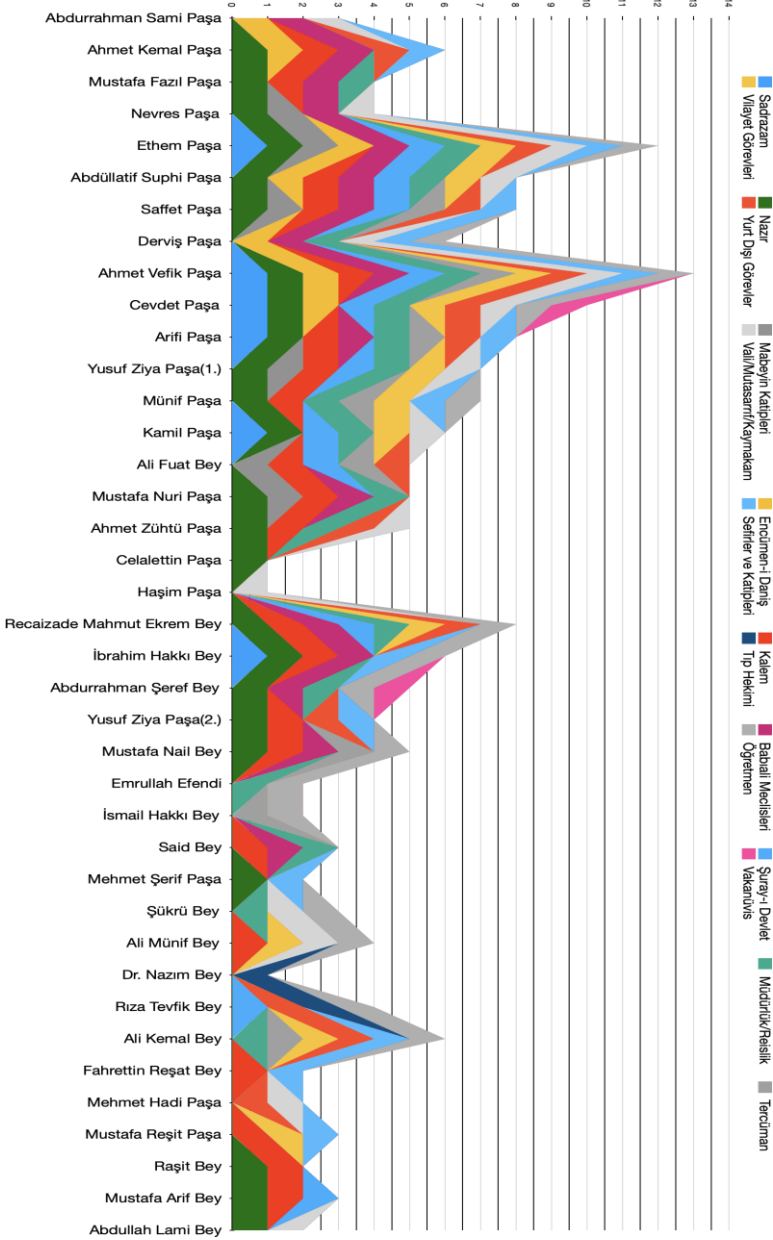
- İnal, İ. M. K. (1969). *Son asır Türk şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kansu, N. A. (2019). *Türkiye maârif tarihi*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, G. (2022). *Abdüllatif Suphi Paşa: bir Tanzimat paşası ve kültürel sermayesi*. Ankara: Siyasal Kitap.
- Kocamemi, F. B. (2009). *Baba-oğul-torun: devletin zirvesinde üç isim: Abdurrahman Sami paşa, Abdüllatif Suphi paşa ve Hamdullah Suphi Tanrıöver*. İstanbul: Ekinoks Yayınları.
- Kuneralp, S. (1999). *Son dönem Osmanlı devlet ve ricali-prosopografik rehber*. İstanbul: İSİS.
- Mardin, Ş. (1996). *Yeni Osmanlı düşüncesinin doğuşu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mehmet Süreyya Bey. (1996). *Sicill-i Osmânî (Cilt I-IV)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Stone, L. (1971). Prosopography. *Daedalus*, 100, 146–179.
- Verboven, K., Carlier, M., & Dumolyn, J. (2007). A short manual to the art of prosopography. *Prosopography approaches and applications* içinde (ss. 35-70). Linacre College.

Arşiv Belgeleri

- Devlet Arşivleri Başkanlığı, Dahiliye Defterleri, Sicil-i Ahval Dosyası (BOA, DH. SAİDd...).
- Devlet Arşivleri Başkanlığı, İrade-i Dahiliye Dosyası (BOA, İ..DH..).
- Devlet Arşivleri Başkanlığı, Hariciye Mektûbi Kalemi Dosyaları (BOA, HR.MKT..).
- Devlet Arşivleri Başkanlığı, Yıldız Hususi Maruzat Dosyaları (BOA, Y..A...HUS..).
- Salname-i Nezaret-i Maârif-i Umûmiyye. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1897, 1898, 1899, 1900, 1902, 1903.
- Salname-i Devlet-i Ali Osman (1327).

Ekler

Ek 1. Nâzırların Memuriyetlerini Kronolojik Olarak Gösteren Grafik

Ek 2. Nazırların Meslek verilerini Gösterir Tablo

Nazırları Meslekleri Tablosu

	Mesleği
Mehmet Hadi Paşa	Asker
Abdurrahman Sami Paşa	Bürokrat
Ahmet Kemal Paşa	Bürokrat
Mustafa Fazıl Paşa	Bürokrat
Abdülâtilif Suphi Paşa	Bürokrat
Mustafa Arif Bey	Bürokrat (Pasaport Kalemi)
Ali Fuat Bey	Bürokrat(Divani-ı Hümayun)
Recazade Mahmut Ekrem Bey	Bürokrat(Hariciye)
Mustafa Nuri Paşa	Bürokrat(Maliye)
Ahmet Zühtü Paşa	Bürokrat(Maliye)
Haşim Paşa	Bürokrat(Maliye)
Raşit Bey	Bürokrat(Maliye)
Yusuf Ziya Paşa(1.)	Bürokrat(Muhasebe)
Saffet Paşa	Bürokrat(Tercüman)
Ahmet Vefik Paşa	Bürokrat(Tercüman)
Münif Paşa	Bürokrat(Tercüman)
Arifi Paşa	Bürokrat(Tercüman)
Emrullah Efendi	Bürokratı/Müdür/Maarif
İsmail Hakkı Bey	Gazeteci
Cevdet Paşa	Kadı
Nevres Paşa	Mabeyin Görevlisi
Kamil Paşa	Mutasarrıf/Vali
Ethem Paşa	Mühendis
Derviş Paşa	Mühendis
İbrahim Hakkı Bey	Öğretmen/Bürokrat
Abdurrahman Şeref Bey	Öğretmen
Mustafa Nail Bey	Öğretmen
Said Bey	Öğretmen
Şükrü Bey	Öğretmen
Ali Kemal Bey	Öğretmen
Ali Münif Bey	Öğretmen/Kaymakam
Yusuf Ziya Paşa(2.)	Sefir
Mehmet Şerif Paşa	Sefir
Fahrettin Reşat Bey	Sefir
Mustafa Reşit Paşa	Sefir
Dr. Nazım Bey	Tıp Hekimi
Rıza Tefvik Bey	Tıp Hekimi
Celalettin Paşa	
Abdullah Lami Bey	

Ek 3. Nazırların Görev Yaptığı Şehirler ve Şehirlerde Kaç Nazırın Görev Yaptığını Gösterir Tablo

Sefirlik Yaptığı Şehirler	
Nazır	Şehir
Yusuf Ziya Paşa	Belgrat, Paris, Roma, Viyana, Washington
Ahmet Kemal Paşa	Berlin
Kamil Paşa	Berlin, Petersburg
İbrahim Ethem Paşa	Berlin, Viyana
Mustafa Reşit Paşa	Bükreş Roma Viyana
Saffet Paşa	Paris
Vefik Paşa	Paris, Tahran
Arifi Paşa	Paris, Viyana
Derviş Paşa	Petersburg
İbrahim Hakkı Paşa	Roma
Şerif Paşa	Stockholm
Münif Paşa	Tahran

Şehirlere Göre Sefirlik Sayıları

	Sayı
Paris	4
Viyana	4
Berlin	3
Petersburg	2
Roma	2
Tahran	2
Belgrad	1
Bükreş	1
Washington	1

Ek 4. Nâzırların Çalıştıkları Maârif Kurumları

Maarif Kökenli Nazırlar

Nazır	Okul Müdürü	Vilayet Maarif Müdürü	Öğretmen	Maarif Bürokrati	Encümen-i Daniş Üyeliği	Meclis-i Maarif Azalığı
Abdurrâhman Sami Paşa	☐	☐	☐	☒	☒	☒
Ahmet Kemal Paşa	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Mustafa Fazıl Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nevres Paşa	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Ethem Paşa	☐	☐	☒	☐	☒	☐
Abdüllatif Suphi Paşa	☐	☐	☐	☐	☒	☒
Saffet Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Derviş Paşa	☐	☐	☒	☒	☒	☐
Ahmet Vefik Paşa	☐	☐	☒	☐	☒	☐
Cevdet Paşa	☒	☐	☐	☐	☒	☐
Arifi Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yusuf Ziya Paşa(1.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Münif Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☒
Kamil Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ali Fuat Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mustafa Nuri Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☒
Ahmet Zühtü Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Celalettin Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haşim Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Recaizade Mahmut Ekrem Bey	☐	☐	☒	☐	☐	☐
İbrahim Hakkı Bey	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Abdurrâhman Şeref Bey	☒	☐	☒	☐	☐	☐
Yusuf Ziya Paşa(2.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mustafa Nail Bey	☒	☐	☒	☒	☐	☐
Emrullah Efendi	☒	☐	☒	☒	☐	☒
İsmail Hakkı Bey	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Said Bey	☒	☐	☐	☒	☐	☐
Mehmet Şerif Paşa	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Şükrü Bey	☒	☒	☒	☐	☐	☐
Ali Münif Bey	☒	☐	☐	☐	☐	☐
Dr. Nazım Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rıza Tefik Bey	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Ali Kemal Bey	☒	☒	☒	☐	☐	☒
Fahrettin Reşat Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mehmet Hadi Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mustafa Reşit Paşa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Raşit Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mustafa Arif Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Abdullah Lami Bey	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 5. Maârif Nâzırlarını Göreve Geliş Tarihlerine Göre Gösteren Tablo

	Maarif Nâzırı	Göreve Geliş Tarihi		Maarif Nâzırı	Göreve Geliş Tarihi	
1	Abdurrahman Sami Paşa	Temmuz 1857	32	Ahmet Zühüdî Paşa	Eylül 1891	Grup 1
2	Ahmet Kemal Efendi	Aralık 1861	34	Mustafa Haşım Paşa	Temmuz 1903	Grup 1
3	Mustafa Fazıl Paşa	Aralık 1862	35	Mahmud Ekrem Bey	28 Temmuz 1908	Grup 1
4	Mehmet Nevres Paşa	Ocak 1863	36	İbrahim Hakkı Bey	30 Temmuz 1908	Grup 1
5	İbrahim Ethem Paşa	Mart 1863	37	Mahmud Ekrem Bey	28 Eylül 1908	Grup 1
6	Ahmet Kemal Efendi	Mayıs 1863	38	İbrahim Hakkı Bey	30 Kasım 1908	Grup 1
7	Mehmet Nevres Paşa	Mart 1865	39	Abdurrahman Şeref Bey	17 Aralık 1908	Grup 1
8	Ahmet Kemal Paşa	Nisan 1865	40	Yusuf Ziyâ Paşa(2.)	11 Şubat 1909	Grup 1
9	Abdülâtilif Subhî Bey	Ağustos 1867	41	Abdurrahman Şeref Bey	16 Şubat 1909	Grup 1
10	Mehmet Es'ad Saffet Paşa	Mart 1868	42	Mustafa Nâil Bey	5 Mayıs 1909	Grup 1
11	Ahmet Kemal Paşa	Ekim 1871	43	Emrullah Efendi	12 Ocak 1910	Grup 1
12	Mehmet Emin Derviş Paşa	Ocak 1872	44	İsmail Hakkı Bey	Mart 1911	Grup 1
13	Ahmet Vefik Efendi	Mayıs 1872	45	Abdurrahman Şeref Bey	Ekim 1911	Grup 1
14	Ahmet Kemal Paşa	Aralık 1872	46	Emrullah Efendi	Ocak 1912	Grup 1
15	Ahmet Cevdet Paşa	Nisan 1873	47	Said Bey	Temmuz 1912	Grup 1
16	Mehmet Es'ad Saffet Paşa	Nisan 1874	48	Mehmet Şerif Paşa	Ekim 1912	Grup 1
17	Ahmet Ârif Paşa	Ocak 1875	49	Şükrü Bey	Ocak 1913	Grup 1
18	Ahmet Cevdet Paşa	Haziran 1875	50	Ali Münif Bey	Aralık 1917	Grup 1
19	Mehmet Es'ad Saffet Paşa	Aralık 1875	51	Dr. Nâzım Bey	Temmuz 1918	Grup 1
20	Ahmet Kemal Paşa	13.05.1876	52	Said Bey	14 Ekim 1918	Grup 1
21	Ahmet Cevdet Paşa	20.05.1876	53	Rıza Tevfik Bey	11 Kasım 1918	Grup 1
22	Yusuf Ziyâ Paşa(1.)	Ekim 1876	54	Yusuf Ziyâ Paşa(2.)	19 Ocak 1919	Grup 1
23	Mehmet Tâhir Münif Efendi	Şubat 1877	55	Ali Kemal Bey	4 Mart 1919	Grup 1
24	Ahmet Kemal Paşa	Kasım 1877	56	Said Bey	19 Mayıs 1919	Grup 1
25	Ahmet Vefik Paşa	11 Ocak 1878	57	Abdurrahman Şeref Bey	8 Mart 1920	Grup 1
26	Abdülâtilif Subhî Paşa	4 Şubat 1878	58	Fahreddin Reşad Bey	5 Nisan 1920	Grup 1
27	Mehmet Tâhir Münif Efendi	Nisan 1878	59	Mehmet Hâdî Paşa	31 Temmuz 1920	Grup 1
28	Mehmet Kâmil Paşa	Eylül 1880	60	Mustafa Reşid Paşa	Ekim 1920	Grup 1
29	Ali Fuat Bey	Aralık 1881	61	Râşid Bey	Ocak 1921	Grup 1
30	Mustafa Nuri Paşa	Mayıs 1882	62	Mustafa Ârif Bey	Haziran 1921	Grup 1
31	Mehmet Tâhir Münif Paşa	Eylül 1884	63	Abdullah Lami Bey	Ağustos 1921	Grup 1
33	Celâleddin Paşa	Nisan 1902	64	Said Bey	Ağustos 1921	Grup 1

Extended Abstract

Ottoman education had an important function as it was the catalyst for Ottoman modernization. The effort to keep up with Western modernization has led to the emergence of new institutions in the Sublime Porte bureaucracy and civil areas. The modernization that started in military education at the end of the 18th century continued with bureaucracy, industry and science education from the beginning of the 19th century. During the mentioned period, other developments also occurred that made education in the civilian field important. The emergence of new trends in many fields such as literature, art, fashion, universities, universal exhibitions, technology and museums has changed the expectations from education. During the modernization stages of education, Maârif-i Umûmiye Nezâreti was established for centralization of education. In addition to its services for the centralization of education, the Ministry of Education organized the development of educational organization and services in the provinces of the Ottoman Empire. In the production and organization of these services by the Ministry of Education, the influence of the ministers of education, who were the top administrators of the ministry, was quite great. The development and change of the ministry followed a different progress with the differentiation of the ministers. For this reason, the education, social background and professional careers of the ministers of

education are analyzed in the studies on the Ministry of Education. This study analyzes 39 ministers of education who ruled the ministry between 1857 and 1921 from the perspective of their professions. It tries to understand the importance of professions in the production of educational policies, bureaucratic influences, and changes in patronage relations. In addition, the article also includes the ministers who worked in the institutions connected to the Ministry of Education in their career stages. The careers of these ministers in the Ministry of Education affected the educational activities during their ministries. The study also examines the professions of the ministers in order to understand what kind of people were the administrators of the ministry and what kind of people were wanted to manage the modern education of the period. Our study shows that in order to understand Ottoman institutions, when focusing on their managers, it is necessary to examine their professions and determine their impact. In this context, the study is expected to have an impact on studies on the history of Ottoman education, studies on the ministers of education, and studies on the ministry of Education. The study consists of an introduction, conclusion and two main parts. In the first part, the professions of ministers are examined by classifying them into three categories. In the second part, ministers who made careers in the Ministry of Education institutions were examined. In the conclusion section, the data were evaluated in terms of the Ministry of Education and its effect in understanding the character of the Ministry was shown. The prosopography method was used in the study. This method offered the ability to better compare thirty-nine ministers. The information converted into data is visualized with the help of figures and tables, making it easier to understand. The main material that forms the source of the study is the Ottoman archives within the Presidency of The Republic of Türkiye Directorate of State Archives. Apart from this, many theses, articles, books and encyclopedias were used.

As a result, our study examines the professional backgrounds and careers of the ministers of education from the establishment of the Ministry of Education in 1857, which managed the modern education of the Ottoman Empire, to 1921. The findings show that the number of ministers with a bureaucratic background was high and these ministers generally served during the Tanzimat and Abdulhamid II periods. In addition, it is emphasized that ministers with a teaching background began to be appointed with the Second Constitutional Era and that educational experience gained importance. It is stated that the experience in education administration and education has decreased since the last period of World War I and that political and financial factors are more effective in the appointment of ministers. It is emphasized that ministers from the bureaucracy play a critical role in the organization of education and that education policies are shaped according to the professional background of the ministers. It is seen that the professional backgrounds of the ministers of education were important in shaping the Ottoman education system, and with the change of ministers, educational policies also changed. The effects of the ministers' professions and careers did not only affect the

ministry of education. Many ministries such as finance, economy, trade and infrastructure have been affected.